

heid in strijd.
entie onder de
r niet te hand-
n zeden en op-
e ras geestelijk
at is de breuk
stand tusschen
u cultuurdoezen
d en groot, dat
nbaar niet valt
eenheid voort

twijdering maar
bij Babel vangt
nenschheid uit
verspreid heeft
gonnen, en die
awing nog wel
le menselijke
eenheid in de
nenschheid eigen
ie en het gods-
aal, welke het
sschen cultuur-
maar hij is
en dier, en de
d der Schrift
komen zijn.
s naast elkaar,
s maken.

en de Kaïns-
? past in den
n in koud ego-
n den naaste
van zelfzucht
ij ons aan de
chheid tot een
ns den plicht,
legd.

door.
leven bepaalt.
vloek, in ge-
i straf, en op
ie benaauwt. In
en, en Adam's
altijd zucht ons
vertreding van
ons schuld en
solidariteit der
r vijandschap
worden door
met Wien we
eid ten eenwi-

er schuld wel
rdeeld en be-
nderen deelen
iders, en een
an een dwaze
en de leer
werkelijkheid
is er de
erken we op,
mede lijden,
oogen ziet,
sommies soli-
ur les autres.
van den een

arin de soli-
is het gezin.

inkomst vroeg
men, 1871,
dat karakter
op 't ver-
historische
ken is, zou
hij h.v. den
trouwe volge-
iemand was,
grondvesting
erk, had hel-
tan was het,
troot.

n plaats, waar
dient en Gas-
et had moeten
igen, dat men
niet de Hoogl.
moeten treden.
oor toedekken
t wij worden
th gedemoral-
samenzijn met
behooren. Het
ijn beliep van
naar de waar-
oot heeft het
hen hem en
m aard eener
r des behouds
e verbloemen
en dan elkan-

s, dat hij in
n deze woor-
eping.

Hier vindt ge de meest natuurlijke, innige en nauwe eenheid, want er is geen sterker band dan tusschen man en vrouw, en ouders en kinderen, die zich één gevoelen in de rijkste gemeenschap, welke ons natuurlijk leven kent. Voorts komt die solidariteit tot openbaring in het volk, want er is een nationale verplichting en een nationale schuld, en wij gevoelen ons als Nederlanders bij alle verschil en afstand toch saamverbonden door een band van saamhoorigheid. Er is ook een solidariteit in de kerk, waarin deze eenheid in de gemeenschap der heiligen, welke wortelt in de gemeenschap met Christus, haar geestelijk hoogtepunt bereikt. Vervolgens kennen we een sociale solidariteit, waar de onderscheidene klassen en groepen zich in eigen kring nauw aaneensluiten en zich in de eenheid van belangen één gevoelen; en eindelijk wordt de solidariteit openbaar in allerlei partijen en verenigingen, die ook min of meer sterke banden leggen en betoon van gemeenschap vorderen.

Uit dit alles blijkt, dat de solidariteit in heel het leven en onder alle menschen gevonden wordt. Zij zit ons in 't bloed. Wij kunnen niet als losse individuen naast elkaar leven. De menscheit is niet een hoop zandkorrels, maar we worden tot elkaar gedrongen, en degenen, die alleen willen staan en als andere pilaren heiligen een eenzame plaats willen innemen, zonder de gemeenschap met anderen te beoefenen, doen tekort aan de heilige roeping, welke God ons heeft opgelegd.

Echter niet altijd werkt de solidariteit goed. Zij kan zijn een macht ten goede en ten kwade, en er is ook een gemeenschap in de boosheid, wanneer alle krachten worden samengegroept, en alle kwade hartstochten samenvloeien tot de eene zondige daad. Zoo is er een solidariteit in de duivelenwereld. Zoo was er een solidariteit tusschen Jood en Heiden tegen Jezus. Zoo openbaart zich telkens de solidariteit tusschen hen, welke van het Evangelie niet willen weten, en de historie bewijst keer op keer, dat, indien het er op aan komt Christus te bestrijden, alle verschillen vergeeten en Pilatus en Herodes vrienden worden.

Wij zijn geroepen tot goede solidariteit.

God vraagt van ons, dat wij onze saamhoorigheid in praktijk brengen, en de eenheid met elkander zoeken, om het kwade te bestrijden en het goede te doen, en dan ligt er in de solidariteit en een dracht een groote, niet te onderschatten kracht. Wat de eenkeling niet doen kan, kunnen de velen. Waar toe de eenlingen niet in staat zijn, vernag de gemeenschap, en tot die aansluiting roept ons Gods Woord. Tot de solidariteit in het goede verplicht ons Christus, en die gemeenschap doet Hij schoon uitkomen in het Onze Vader, waarin Hij ons niet leert bidden om „mijn“ dagelijksch brood, en „verlos mij van den Booze“, maar om onze nooddrift en onze bewaring.

Uit deze roeping om elkaar te steunen en te helpen, met elkander te strijden tegen het kwaad en het onrecht, elkanders belangen te bevorderen, komt het gansche verenigingsleven op, en vloeit ook de organisatie voort op maatschappelijk terrein. Daar is toch eenheid van belangen, leders stand heeft zijn eigen nooden. Elke groep kent haar bijzondere behoeften. Elke kring heeft zijn afzonderlijke vragen en daarom zoeken degenen, die van één stand of kring, werk of vak zijn, elkander, om met elkander te ijveren voor een doel en te streven naar de vervulling van gemeenschappelijke belangen.

Zoo is de patroonsorganisatie tot stand gekomen. Zoo hebben we middenstandsverenigingen gekregen. Zoo is de arbeidersbeweging opgekomen, en daarin heeft de organisatie zich keer op keer gesplitst, om door vereniging van allerlei groepen nog sterker te staan. Maar daarbij dringt zich deze groote vraag naar voren: als wij dan elkander zoo noodig hebben, waarom in deze organisatie de eenheid verbroken door afzonderlijke Christelijke verenigingen, en sluit de wet der solidariteit deze aparte actie niet uit? Is een aparte Christelijke organisatie niet met de heilige wet der solidariteit in strijd? Wanneer wij toch geroepen zijn om elkander als menschen te steunen en den naaste zonder onderscheid van religie of overtuiging lief te hebben, schijnt het, alsof iedere gedeeldheid en splitsing geoordeeld is, en we, om op sociaal terrein te blijven, aan een eigen christelijke vakactie niet denken mogen. En van de overzijde wordt ons menigmaal verweten, dat wij de eenheid en de kracht der sociale beweging door ons isolement onnodig breken, en met name alle arbeiders in één bond verenigd moeten zijn om met zeker succes hun strijd te worstelen.

Is dit zoo?

Het schijnt van wel, en toch is dit een schijn, die jammerlijk bedriegt. De solidariteitsroeping, die alle menschen verbindt, legt ons wel den plicht op om in die dingen, waarin wij elkander helpen kunnen en moeten, en met elkander samen kunnen gaan, de gemeenschap te bewaren, doch vordert allerminst, dat wij op 't terrein der geestelijke overtuiging aan deze eenheid zouden vasthouden ten koste van diepgaande principiële geschillen.

Zoo leert de Schrift ons ook niet.

Zij legt op den eisch tot solidariteit allen nadruk, maar zij geeft die gemeenschap terstond

prij, wanneer de verbouding tot God in het gedrag komt, want: „wie vader of moeder lief heeft boven Mij, is mijns niet waardig“, en: „zoo wie verlaten zal hebben huizen, of broeder, of zuster, of vader, of moeder, of vrouw of kinderen om mijns naams wil, die zal honderdvoud ontvangen“, en wil men het nog sterker: „Meent gij, dat ik gekomen ben om vrede te geven op de aarde? Neen, zeg ik u, maar veeleer gedeeldheid; want van nu aan zullen er vijf in een huis verdeeld zijn, drie tegen twee en twee tegen drie“.

Welnu, niet anders staat het op het terrein der sociale actie, want deze is niet van de geestelijke overtuiging los te maken. Het is niet waar, dat deze actie alleen zich zou bemoeien met stofelijke vragen, en van de religieuze en morele gezindheid geheel onafhankelijk zou zijn, want bij de bestrijding van maatschappelijke misstanden, en bij het ijveren voor rechtvaardige regelingen komt het er alles op aan, hoe wij dat leven bezien, en naar welke ordinarissen wij zoeken te wandelen. Het is van het meeste gewicht, welke onze beschouwing is over gezag en gehoorzaamheid, over arbeid en loon, over overheid en onderdanen, over onrecht en wanverhoudingen, en al deze dingen dwingen ons telkens weer tot het innemen van een vast, belijnd standpunt.

De sociale vraag is ten diepste geen broodvraag. De sociale actie mag niet opgaan in loonstrijd.

Zij moet zijn een ijveren voor en een zoeken van het recht, en waar voor den Christen het recht de gerechtigheid Gods is, en hij in de sociale ellende de gevolgen der zonde ziet, kan hij zijn christelijke overtuiging niet op zij zetten, evenmin als de Marxist de zijne.

Ook deze kan de eenheid niet vasthouden.

Ook deze voelt zich in een neutrale organisatie niet thuis. Hij moet vrij baan hebben voor eigen inzichten, en organiseert zich in die verenigingen, die staan op de basis van den klassenstrijd, maar heeft dan ook allerminst het recht om den christelijken arbeiders te verwijten, dat zij de gemeenschap met hem niet bewaren en een eigen actie op eigen principiële standpunt voeren.

Hier is splitsing niet te voorkomen.

Zij is eisch van de diepste overtuiging.

Zij is roeping krachtens Gods Woord, en hoe vreemd het ook moog klinken, zij is ook een eisch van solidariteit. Van solidariteit? Ja, want de christenen hebben een roeping tegenover elkander, en zijn van Godswege gehouden elkander te steunen en de gemeenschap der heiligen te betrachten, en deze solidariteit is de hoogste. Zij gaat boven de algemeen-menselijke uit. Zij moet altijd aan de natuurlijk menselijke gemeenschap voorafgaan, en als God ons voor de keus stelt de eerste of de laatste, hebben wij de eerste te kiezen: uw volk is mijn volk en uw God is mijn God.

Zoo staat het ook op sociaal terrein.

Ook daar moet de wet der christelijke solidariteit, die de belijders van eenzelfde Evangelie samensnoert en tot een strijd verbindt, in praktijk worden gebracht, en degenen, die Christus erkennen als hun Heer en Koning, hebben elkander in geestelijke eenheid te zoeken en te helpen. Zij mogen niet verre van elkander blijven staan. Zij zijn ook in dezen elkanders leden. Zij hebben om Christus' wil tegenover elkaar solidair te zijn, en ziet daar niet alleen het recht maar tevens de plicht tot eigen christelijke organisatie gegeven.

Deze actie vloekt niet met de solidariteitswet.

Zij laat een eenheid los, die niet gehandhaafd kan blijven en daarom valsch zou worden, maar brengt tevens 'n andere en hoogere solidariteitswet in toepassing. En zeker, dan kan er op enkele punten, waarin het beginsel niet in het gedrang komt, wel gelijkheid van handeling zijn, maar van een fusie kan en mag nooit sprake wezen.

Daarvoor belijden wij het Christelijk beginsel. Daarvoor willen en moeten wij met Christus solidair zijn, en deze solidariteit is de hoogste, welke er is, en moet beheerschen al onze eenheid en gemeenschap. En wie deze solidariteit vasthoudt geeft zijn oor niet aan de lokstem van het socialisme, en wijst alle verbroedering van die zijde bestist af.

K. D.

LITERATUUR EN KUNST.

Vlaamsch koren.

IV. De molensteen der critiek.

„Vlaamsch koren“ zoo noemde ik de beide kleine boekjes, die ik in m'n vorige artikelen behandelde. „Uit mijn rommelkas“ van Felix Timmermans en Antoon Thiry's „Pauwe's Vagevuur“. Ik kwam tot deze benaming, omdat de rijkdom aan volle gedachten, die in deze zonnige boekjes geborgen ligt, in mij de impressie ontgloeien deed van de diepneerbijgende korenaren, zwaar van rijpe vrucht, die ik op het zinderende zonneland van Vlaanderen in al hun verrukkende weelde heb gezien. En zoo als men telkens weer getroffen wordt door denzelfden overvloed die op den Vlaamschen akker wast, zoo bewondert men ook steeds opnieuw de gedachten-schat, die geborgen ligt in vele der geschriften, die de Vlaamsche literatuur heeft voortgebracht.

Want de beide genoemde boekjes zijn waarlijk

niet de eenige, die vol zijn als het Vlaamsche koren. Wat is niet „De Vlaschaard“ van Streuvels een diep-doorvoeld boek, of Sabbe's „Een Mei van vroomheid“, Timmermans' „Beginhofsporen“, Buysse's „Bolleken“, om nu maar aan enkele heel bekende geschriften te herinneren. En dan staan daar naast nog vele, die evenzeer de aandacht verdienen, ofschoon ze minder zijn opgemerkt. Zoo de beide romans van Sabbe: „t Pastorken van Schaerdijke“ en „Aan 't minnewater“, beide vertegenwoordigers van de Vlaamsche volkspsychologie van typeerende kracht; „De Regenboog“ van Hugo Verriest, een bundel schetsen uit het Vlaamsche leven, zooals de toegewijde zielsverzorger het in z'n langen priesterloopbaan heeft leeren kennen; de bekoorlijke „Vlaamsche Volksvertelsels“, die Guido Gezelle heeft opgeteekend, omdat hij, zijn menschenkenner, er primitieve poëzie in voelde, ongebonden van vorm, maar uiting van de „zingende volksziel“ en vol kinderlijke blijmoedigheid. En dan de vele geschriften, die vertellen van den laaienden oorlogsbrand, zooals die het Vlaamsche volk heeft geteisterd, van het zware wee, waar onder Vlaanderen verbloede: Streuvels' „In Oorlogstijd“, de „Oorlogsnovellen“ van Ernest Claes met 't aangrijpende verhaal „Van een schamel moederje“ als onbetwistbaar het beste, en zooveel andere, die doen zien, hoe de groote wereldnood ook in het Vlaamsche leven diepe sporen heeft ingedrukt.

Met opzet noemde ik deze in genre zeer verschillende boeken op — de rij zou nog belangrijk uit te breiden zijn — om er de aandacht op te vestigen, hoe veelvormig de reproductie is van het Vlaamsche leven, terwijl toch altijd weer dezelfde eigenschappen op den voorgrond treden, devotie, naïveté, humor, in rijke schakeering van verrassend fijne en dikwijls diep-wortelende gedachten.

Vandaar dan, dat bij een beschouwen van het nieuwere Vlaamsche proza de gedachte in u opklimt aan den Vlaamschen korenakker, met z'n van vruchtwaaite buigende halmen. En ge bedenkt met vreugde, hoeveel kostelijk graan overblijven zal, als in rustige samenspreking over deze boeken, het kaf, dat ook onder dit koren gevonden wordt, door den dorschvlegel der critiek wordt afgescheiden.

Zonderling daarom doet het u aan, dat juist tegen dit zoo sympathiek deel der moderne Vlaamsche kunst verzet opkomt van den Vlaamschen kant zelf. Wel wisten we sinds lang van het bestaan der „Boomgaard-groep“, (jongeren, die zich in het tijdschrift „De Boomgaard“ hebben verenigd), die tegenover de dorpsverhalen, landschapsbeschrijvingen en detail-beschouwingen van het leven der landelijke eenvoud wilden stellen de analyse van het veel verder grijpende, veel meer gecompliceerde groote-stads-bewegen, omdat daar de mensch intenser leeft en de polsslag sneller gaat. Ook kenden we den tegenstand, die van de pessimisten (als Vermeersch) is uitgegaan, omdat zij het stralende optimisme, dat overal als zonneglans over het idyllische proza ligt uitgespreid, in strijd achten met de werkelijkheid, die somber is en nevelgrijs. Zonder nu deze tweeërlei openbaring van antipathie te beoordeelen of te veroordeelen, is ze voor ons verklaarbaar als de uiting van andere, geheel tegenstrijdige mentaliteit; het karakteronderscheid onder de menschen trekt natuurlijk ook door tot het terrein der kunst.

Maar niet eerder nog zagen we een oppositie tegen wat ik nu gemakshalve het idyllische proza noem, om redenen, die uit het karakter van deze kunst-groep zelf voortvloeien, het naïeve, of wil men, het primitieve.

En zulk een verzet komt thans van den kant van het Vlaamsche tijdschrift „Vlaamsche arbeid“. Daarin qualificeert een der leiders, Karel van den Oever, dit proza als de uitbeelding van een „pseudo Vlaanderen“, bedriegelijk, misleidend dus. Zelfs profeteert hij, dat deze literatuur door haar „ge-mantereerde toestanden“, „speelgoedachtige uitbeelding“, „beschrijvingen naar factuur van oud-Vlaamsche schilderijen“ niet blijvend zal kunnen zijn. En voorzover dit proza terugvoert naar het verleden, naar de middeleeuwen b.v., ziet hij niet een werkelijke reproductie, „maar een decadent, gefingeerd aanvoelen, zoodat een historische levens- en tijdswaarde niet bereikt werd“. De menschen, die men ziet, zijn geen levende wezens, maar poppen, die „met het houtenig-kleurig gebaar der poppenkast“ staan „op den achtergrond van een schilderachtig stadje, dat echter dood (is)“.

Stellig is deze vernietigende critiek, die als de molensteen het koren verplettert, merkwaardig en om den man, van wien ze komt, en om den tijd, waarin ze zich uit, juist aan den vooravond van de huldiging, die men een der bekendste vertegenwoordigers dezer kunst, Felix Timmermans, wil bereiden.¹⁾

Ik moet eerlijk bekennen, dat ik Karel van den Oever, belangwekkend kunstenaar ongetwijfeld, altijd gehouden heb voor een medestander, een vriend van de detail-kunst. Zijn teer-romantische „Kem-pensche vertelsels“ toch staan heel dicht bij het

¹⁾ Medio October zal Timmermans door Vlaamsche en Hollandse kunstenaars met een (tweedaagsch feest worden gefeteerd (N.R.Ct. van 9 Sept.).